

MOBBING. Zestawienie bibliograficzne w wyborze

Opracowanie: Elżbieta Trojan. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu

Opublikowano 16.03.2009

Mobbing – słowo, ostatnimi czasy bardzo modne, stało się znakiem świadczącym o pewnych zasadniczych zmianach, jakie zachodzą w sposobach myślenia o efektywności funkcjonowania grup pracowniczych i o skutkach różnych dysfunkcji mających miejsce w obrębie grup. Pojawiło się najpierw w naukach społecznych, takich jak psychologia, czy też socjologia.

Mobbing – pojęcie użyte po raz pierwszy przez Dana Olweusa (w wersji norweskiej mobbning), obecnie używane częściej jako mobbing (od ang. "mobb" – rzucać na kogoś lub coś), oznacza terror psychiczny: zaczepianie, izolowanie, obmawianie, nieprzyjazne wypowiedzi i zachowania grupy lub osoby w stosunku do drugiej osoby lub grupy, mające na celu wyłączenie konkretnej osoby z grupy koleżeńskiej, zawodowej lub z życia¹.

Mobbing jest to bezpodstawne, ciągłe i długotrwałe dręczenie, zastraszanie, prześladowanie, szykanowanie człowieka w pracy nie tylko przez przełożonego, ale i czasem także przez współpracowników, powodujące poczucie bezsilności, upokorzenia i krzywdy, prowadzące w konsekwencji do ogólnego złego samopoczucia i pogorszenia stanu zdrowia ofiary.

1 stycznia 2004 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu pracy, dzięki której pojęcie mobbingu stało się pojęciem języka prawnego.

Z występowaniem grupy przeciwko jednostkom, z systematycznym długotrwałym psychicznym, a nawet fizycznym dręczeniem wybranych ofiar bardzo często spotykamy się także wśród uczniów. Mówimy wtedy raczej o "mobbiningu" niż "mobbingu", różnicując wówczas nie tyle sam charakter zjawiska, co miejsce, w którym ono zachodzi i podlegających mu ludzi – młodzież²

Niniejsze zestawienie bibliograficzne gromadzi wybór wydawnictw zwartych i artykułów z czasopism za lata 2000-2008 dotyczących mobbingu w miejscu pracy i w szkole - przejawów, faz mobbingu, jego ofiar i sprawców, zapobiegania i zwalczania tego zjawiska, implikacji psychologicznych i etyczno-moralnych oraz odpowiedzialności prawnej za stosowanie tego rodzaju zachowań. Materiał bibliograficzny uporządkowano alfabetycznie, wyróżniając książki i artykuły z czasopism, zachowano numerację ciągłą. Zestawienie skierowane jest do szerokiego grona pedagogów, nauczycieli, wychowawców oraz pracodawców i pracowników, a także wszystkich zainteresowanych tym problemem.

WYDAWNICTWA ZWARTE

1. Aspekt Aksjologiczne aspekty relacji interpersonalnych w edukacji : praca zbiorowa / red. Urszula Ostrowska. – Kraków : Impuls, 2002
2. Bez zgody na przemoc – w szkole i pracy: słowa klucze – prześladowanie, mobbing, bullying, dyskryminacja, nękanie, przemoc, terroryzm psychiczny, narcystyczne zboczenie / Krystyna Kmiecik-Baran, Wojciech Cieślak. – Gdańsk : Instytut Promocji Nauczycieli "Solidarność", 2001
3. Bierność społeczna : studia interdyscyplinarne / red. nauk. Alicja Keplinger. – Warszawa : Eneteia, 2008
4. Cywilnoprawna odpowiedzialność za stosowanie mobbingu / Grzegorz Jędrejek. – Warszawa : LexisNexis, 2004
5. Człowiek wobec masowych zjawisk społecznych / red. Jarosław Klebaniuk. – Wrocław : Atut, 2006
6. Jak sobie radzić z agresją w miejscu pracy? / Agnieszka Mościcka, Dorota Merecz. – Łódź : Instytut Pracy im. prof. J. Nofera, 2002

¹ U. Moszczyńska, M. Pałycka, J. Raduj, Mobbing jako czynnik potęgujący przemoc w szkole, "Problemy Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego", 2002 nr 1-2, s. 52

² M. Łuszczki, Mobbing wśród uczniów, "Ergo", 2004 nr 2, s. 3

7. Mobbing : aspekty prawne / Maciej Chakowski. – Warszawa : Branta, 2005
8. Mobbing – fala przemocy w szkole: jak ją powstrzymać? / Dan Olweus; przeł. ze szw. Daniel Jastrun ; il. Bohdan Butenko. – Warszawa : Jacek Santorski & Co. Agencja Wydawnicza, 2007
9. Mobbing : patologia zarządzania personelem / Agata Bechowska-Gebhardt, Tadeusz Stalewski. – Warszawa : Difin, 2004
10. Mobbing : środki ochrony prawnej / Grzegorz Jędrejek. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2007
11. Mobbing w szkole: jak zapobiegać przemocy grupowej / Karl E. Dambach; przeł. [z niem.] Aleksandra Ubertowska. – Wyd. 2 w jęz. pol. –Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2008
12. Mobbing w szkolnictwie / Agata Lankamer, Piotr Ciborski, Urszula Minga. – Gdańsk : Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, 2005
13. Mobbing – zagrożenie współczesnego miejsca pracy / Krystyna Kmiecik-Baran, Jacek Rybicki. – Wyd. 2 rozszerz. – Gdańsk : Pomorski Instytut Demokratyczny, 2004
14. Molestowanie moralne: perswazyjna przemoc w życiu codziennym / Marie-France Hirigoyen; przeł. Jolanta Cackowska-Demirian. – Poznań : W Drodze, 2003
15. Ochrona godności i innych dóbr osobistych pracownika / Dominika Dörre-Nowak. – Warszawa : C. H. Beck, 2005
16. Odwaga cywilna a przemoc w szkole : scenariusze godzin wychowawczych / Karl E. Dambach ; przekł. [z niem.] Olga i Wojciech Kubińscy. – Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2008
17. Patologie społeczne / Irena Pospiszyl. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008
18. Przeciwdziałanie mobbingowi w miejscu pracy : poradnik dla pracodawcy / Jarosław Marciniak. – Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2008
19. Psychologia organizacji : kluczowe zagadnienie / Anna Jachnis. – Warszawa : Difin, 2008
20. Psychopedagogika pracy : wybrane zagadnienia z psychologii i pedagogiki pracy / Janina Elżbieta Karney. – Warszawa : Żak, 2007
21. Różne spojrzenia na przemoc / red. nauk. Renata Szczepanik i Joanna Wawrzyniak. – Łódź : Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, 2008
22. The sources of mobbing and the ways of overcoming it in the organization / Witold Matuszyński. – Łódź : Krajowe Stowarzyszenie Antymobbingowe. Oddział, 2004
23. Zarys etyki biznesu / Leszek Karczewski. – Opole : Politechnika Opolska, 2004
24. Źródła i sposoby przezwycięzania mobbingu w organizacji / Witold Matuszyński. – Łódź : Krajowe Stowarzyszenie Antymobbingowe. Oddział, 2004

ARTYKUŁY Z CZASOPISM

1. Bulling wśród uczniów społecznego liceum ogólnokształcącego oraz jego uwarunkowania i planowane środki zaradcze / Mirosław Wojciechowski // Kwartalnik Pedagogiczny. – 2007, nr 2, s. 108-124
2. Definicja mobbingu oraz obowiązek pracodawcy przeciwdziałania temu zjawisku 9art. 94 k. p) / Wojciech Cieślak, Jakub Stelina // Państwo i Prawo. – 2004, z. 12, s. 64-75
3. Dręczyciele i nękania / Małgorzata Filipowicz-Artecka // Przegląd Oświatowy. – 2003, nr 5, s. 9-10
4. Fenomen mobbingu: czyli przemoc psychiczna w środowisku pracy / Anna Brytek // Niebieska Linia. – 2004, nr 4, s. 25-27
5. Interwencja w sytuacjach kryzysowych / Anna Kłós // Praca Socjalna . – 2008, nr 2, s. 57-75

6. Konflikt społeczny w teoriach R. Dahrendorfa i L. Cosera w perspektywie mobbingu według Heinza Leymanna / Ryszard Adam Podgórski // Rocznik Naukowy Wyższej Szkoły Służby Społecznej im. ks. Franciszka Blachnickiego w Suwałkach. – R. 6 (2002/2004), s. 25-49
7. Konflikty i przemoc – jak im zaradzić / Monika Ciechomska // Gazeta Szkolna. – 2008, nr 15-16, s. 22, 26
8. Milczące ofiary / Anna Wojciechowska // Głos Nauczycielski. – 2002, nr 47, s. 4
9. Mobbing / Robert Kozela // Atest. – 2006, nr 8, s. 42-43
10. Mobbing a inne zjawiska patologiczne w miejscu pracy / Grzegorz Jędrejek // Summarium. – R. 33 (2004), s. 115-130
11. Mobbing a praca pod kierownictwem pracodawcy / Monika Gładoch // Praca i Zabezpieczenie Społeczne. – 2006, nr 4, s. 18-23
12. Mobbing – charakterystyka zjawiska w Polsce / Monika Miedzik // Polityka Społeczna. – 2008, nr 3, s. 31-34
13. Mobbing czy dyscyplina / Maciej Kułak // Głos Nauczycielski. – 2003, nr 23, s. 14
14. Mobbing i bossing a nowa kultura przedsiębiorczości / Gianni Manzone // Społeczeństwo. – R. 15, nr 3 (2005), s. 485-498
15. Mobbing i bullying jako formy zachowań agresywnych uczniów / Agnieszka Grzywa-Bilkiewicz // Nowa Szkoła. – 2005, nr 6, s. 49-51
16. Mobbing jako czynnik potęgujący przemoc w szkole : próba przeciwdziałania / Urszula Moszczyńska, Maciej Pałyska, Joanna Raduj // Problemy Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego. – 2002, nr 1-2, s. 52-63
17. Mobbing jako zjawisko negatywności wpływu społecznego / Danuta Rode // Kolokwia Psychologiczne. – T. 8(2000), s. 201-210
18. Mobbing niszczy osobowość / Ludmiła Prusko // Edukacja i Dialog. – 2005, nr 5, s. 61-64
19. Mobbing (prześladowanie) – próba definicji i wybrane zagadnienia prawne / Wojciech Cieślak, Jakub Stelina // Palestra. – 2003, nr 9-10, s. 72-82
20. Mobbing: terror psychiczny w miejscu pracy i jego implikacje etyczno-moralne / Artur Filipowicz // Studia Bobolanum. – 2003, [z] 2, s. 7-32
21. Mobbing – terror psychiczny w szkole / Julia Kochelak // Edukacja i Dialog. – 2007, nr 1, s. 12-16
22. Mobbing to prześladowanie w szkole / Ewa Brodacka-Adamowicz // Edukacja i Dialog. – 2002, nr 3, s. 17-22
23. Mobbing w kontekście doświadczania przemocy w klasie szkolnej / Piotr Kwiatkowski, Adam Szecówka // Szkoła Specjalna. – 2005, nr 5, s. 331-345
24. Mobbing w małych firmach – zarys anatomii zjawiska / Janusz Kołodziejski // Zagadnienia Techniczno-Ekonomiczne. – 2003, z. 4, s. 1089-1099
25. Mobbing w miejscu pracy / Aneta Gołębowska, Elżbieta Podoska-Filipowicz // Pedagogika Pracy. – T. 47 (2005), s. 90-98
26. Mobbing w miejscu pracy, wyznaczniki i konsekwencje / Lidia Grzesiuk, Karolina Kostrowiecka, Marta Prozner, Justyna Zielko // Myśl Ekonomiczna i Prawna. – 2005, [nr] 2, s. 155-179
27. Mobbing w organizacji – anatomia zjawiska / Anna Sołtys // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej (Łódź). – 2001, nr 4, s. 49-62
28. Mobbing w polskich przedsiębiorstwach / Dorota Godlewska-Werner // Zarządzanie Zasobami Ludzkimi. – 2006, nr 1, s. 43-56

29. Mobbing w pracy – przyczyny i konsekwencje / Magdalena Warszevska-Makuch // *Bezpieczeństwo Pracy*. – 2005, nr 3, s. 5-7
30. Mobbing w szkole / Małgorzata Przybysz-Zaremba // *Niebieska Linia*. – 2008, nr 1, s. 18-21
31. Mobbing w szkole i w domu // Krzysztof Zajdel // *Edukacja i Dialog*. – 2003, nr 10, s. 62-65
32. Mobbing w środowisku pracy – wybrane zagadnienia / Krzysztof Mikołaj // *Zeszyty Naukowe Katedry Nauk Ekonomicznych / Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu*. – 2005, nr 1-2, s. 36-43
33. Mobbing w zarządzaniu organizacją – analiza dokumentacji sądowej / Anna Szeliga // *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*. – 2006, nr 1, s. 85-93
34. Mobbing wśród uczniów / Małgorzata Łuszczki // *Ergo*. – 2005, nr 2, s. 3-6
35. Mobbing – zagrożenie dla firmy i pracowników / Małgorzata Sidor-Rządkowska // *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*. – 2003, nr 2, s. 77-85
36. Mobbing – zagrożenie współczesnego miejsca pracy / Krystyna Kmiecik-Baran, Jacek Rybicki // *Tygodnik Solidarność*. – 2003, nr 38, s. 32-33
37. Mobbing – zjawisko negatywności wpływu społecznego / Danuta Rode // *Kolokwia Psychologiczne*. – T. 8. – (2000), s. 201-210
38. Molestowanie seksualne i mobbing w miejscu pracy lub w związku z pracą – nowe wyzwania dla polskiego prawa pracy / Helena Szewczyk // *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*. – 2002, nr 6, s. 2-12
39. Nauczyciele i mobbing / Aneta Zielińska-Sroka // *Niebieska Linia*. – 2006, nr 5 (46), s. 13-15
40. Nauczyciele wobec agresji i przemocy w szkole / Jan Tatarowicz. – *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*. – 2001, nr 5, s. 32-38
41. O źródłach i sposobach przewyżniania mobbingu w organizacji / Witold Matuszyński // *Annales, Etyka w Życiu Gospodarczym*. – T. 8, nr 2 (2005), s. 137-146
42. Odszkodowanie, zadośćuczynienie za mobbing w miejscu pracy / Rafał Poździk // *Przegląd Sądowy*. – 2004, nr 5, s. 122-142
43. Patologia stosunków międzyludzkich w organizacji / Stanisław Guca // *Zagadnienia Techniczno-Ekonomiczne*. – T. 49, z. 3 (2004), s. 241-246
44. Patologia w miejscu pracy: mobbing i molestowanie seksualne / Brunon Hołyst // *Prokuratura i Prawo*. – 2004, nr 1, s. 7-30
45. Pierwsze wypowiedzi Sądu Najwyższego na temat mobbingu / Teresa Flemming-Kulesza // *Palestra*. – R. 51, nr 9-10 (2006), s. 272-273
46. Praca bez godności / Iza Kujawska // *Głos Nauczycielski*. – 2003, nr 23, s. 14
47. Prawne aspekty mobbingu / Wojciech Cieślak, Jakub Stelina // *Prokuratura i Prawo*. – 2003, nr 10, s. 70-97
48. Prawne aspekty mobbingu w miejscu pracy / Agnieszka Olszewska // *Niebieska Linia*. – 2008, nr 5, s. 18-22
49. Problem mobbingu w stosunkach pracy / Adam Szałkowski // *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*. – 2002, nr 9, s. 2-7
50. Problemy mobbingu w zawodowym życiu bibliotekarzy i ich organizacyjnej działalności / Elżbieta Barbara Zybert // *Przegląd Biblioteczny*. – 2006, z. 1, s. 27-49
51. Przemoc w szkole – jak pomóc agresorom i ofiarom? / Beata Rechnio-Kołodziej // *Wszystko dla Szkoły*. – 2008, nr 12, s. 8-9

52. Społeczno-kulturowe aspekty mobbingu / Brunon Hołyst // Problemy Alkoholizmu. – 2005, nr 4-5, s. 11-15
53. Tortury w białych rękawiczkach / Ewa Ger // Charaktery. – 2003, nr 11, s. 49-50
54. Uwaga mobbing! / Agnieszka Baranowska, Igor T. Miecik // Polityka. – 2004, nr 3, s. 2-22
55. Zjawisko mobbingu / Alicja Krawczonek // Dyrektor Szkoły. – 2006, nr 1, s. 18-19
56. Zjawisko mobbingu jako wyraz nietolerancji / Iwona Tyrna-Łojek. – Bibliogr. // Tolerancja. – T. 10 (2003), s. 43-53
57. Zmora “mobbingu” / Jerzy Nowacki // Nowe w Szkole. – 2003, nr 6, dod. Kierowanie Szkołą, s. 5-7
58. Zwalczanie mobbingu jest w rękach pracodawcy / Kazimierz Ruczyński; rozm. przepr. Marta Gadomska // Rzeczpospolita. – 2004, nr 277, s. C 3